

Powtórka z historii cz. 33: Świat w latach 1918–1939

- [Wprowadzenie](#)
- [Jak czytać polecenia?](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

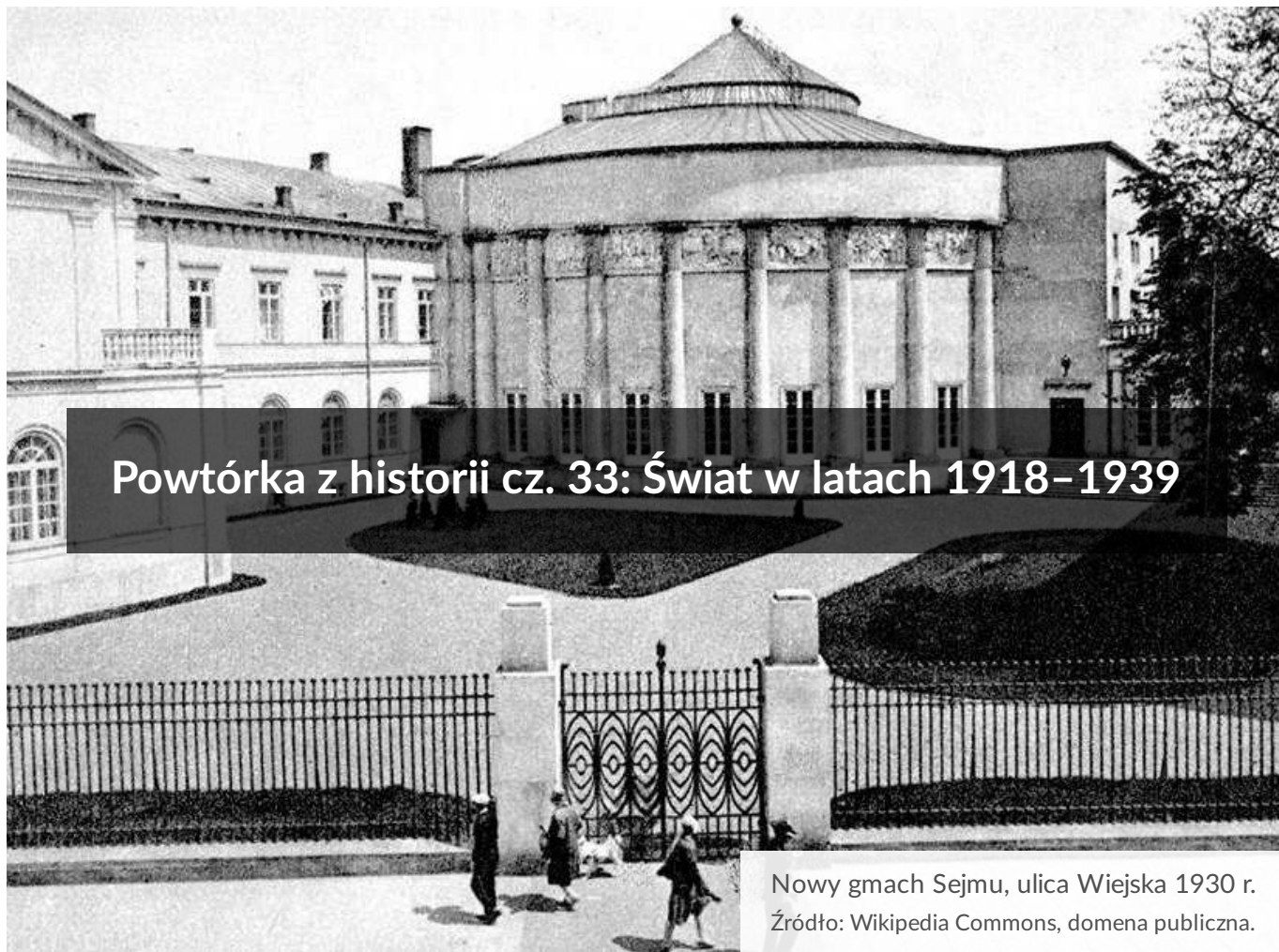

- Źródło: *Cele Ligi Narodów*, [w:] H. Kissinger, *Dyplomacja*, Warszawa 1996, s. 250.
- Źródło: *Bezsilność aliantów zachodnich*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 418–419.

- Źródło: W. Tomaszewski, *Masakra nankińska, 1937-38*, dostępny w internecie: histmag.org.
- Źródło: *Wojna domowa w Hiszpanii*, [w:] A. Czubiński, *Historia powszechna XX wieku*, Poznań 2003, s. 233.
- Źródło: K. Szymańczak, *Sztuka czy antysztuka, czyli Marcel Duchamp i nowojorski*. Cytat za: Artykuł dostępny na histmag.org.
- Źródło: *Wojna domowa w Rosji*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 100–101.
- Źródło: *Niemiecki mit „ciosu w plecy”*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 149–150.
- Źródło: *Relacje z ZSRR, 1933 rok*, [w:] Courtois, N. Werth, J.L. Panne, A. Paczkowski, K. Bartosek, *Czarna księga komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania*, Warszawa 1999, s. 162–163.
- Źródło: *Referat Józefa Stalina na VIII Wszechzwiązkowym Zjeździe Rad w 1936 roku*, [w:] J.W. Stalin, *O projekcie Konstytucji Związku SSR. Konstytucja Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich*, Warszawa 1951, s. 12–13.
- Źródło: *Stosunek Adolfa Hitlera do demokracji*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 178.
- Źródło: *Interpretacja warunków narzuconych Republice Weimarskiej w Wersalu*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 146.
- Źródło: *Geneza słabości Traktatu Wersalskiego*, [w:] H. Kissinger, *Dyplomacja*, Warszawa 1996, s. 258–259.
- Źródło: *Marzec 1968 roku i frakcja „partyzantów”*, [w:] W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1945-1980*, Warszawa 2003, s. 533–534.
- Źródło: J. Urban (ps. J. Rem), *Seanse nienawiści*, „Tu i teraz”, nr 38/1984.
- Źródło: *Czy Józef Piłsudski uratował bolszewizm?*, [w:] P. Zychowicz, *Pakt Piłsudski-Lenin*, Poznań 2015.
- Źródło: *Józef Piłsudski o szansach unicestwienia bolszewizmu*, [w:] P. Zychowicz, *Pakt Piłsudski-Lenin*, Poznań 2015, s. 104–105.
- Źródło: *Międzynarodowy kontekst wojny polsko-bolszewickiej*, [w:] P. Zychowicz, *Pakt Piłsudski-Lenin*, Poznań 2015, s. 92–93.

- Źródło: *Stosunki własnościowe na terenach wiejskich II RP*, [w:] W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1914-1945*, Warszawa 2003, s. 111.
- Źródło: M. Mieszczankowski, *Struktura agrarna Polski międzywojennej*, Warszawa 1960, s. 147–148.
- Źródło: M. Widernik, *Magistrala węglowa Śląsk – Gdynia i jej znaczenie w okresie międzywojennym*, „Zapiski Historyczne, Tom XLIX”, nr 2/1984.
- Źródło: *Polityka ZSRR w 1939 roku*, [w:] W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1914-1945*, Warszawa 2003, s. 362–364.
- Źródło: *O pakcie Ribbentrop-Mołotow*, [w:] W. Pobóg-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski. Tom trzeci. 1939-1945, cz. 1*, Gdańsk 1989, s. 33.
- Źródło: *O wytycznych Hansa Franka ws. polityki kulturalnej pod okupacją niemiecką*, [w:] A. Ignatowicz, *Tajna oświata i wychowanie w okupowanej Warszawie*, Warszawa 2009, s. 12.
- Źródło: W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1945-1980*, Warszawa 2003, s. 28.
- Źródło: S. Sieradzki, *Niemiecki koń trojański*, dostępny w internecie: wprost.pl [dostęp 16.06.2020 r.].
- Źródło: *Komunistyczna propaganda w okresie stalinizmu*, [w:] K. Kersten, *Historia polityczna Polski 1944-56*, Gdańsk 1989, s. 107.
- Źródło: *Edward Gierek o uczestnikach protestów robotniczych w czerwcu 1976 roku*, [w:] M. Mazur, *Propagandowy obraz świata. Kampanie prasowe w PRL 1956-1980*, Warszawa 2003, s. 46.
- Źródło: *Relacja prasowa o Zygmuncie Zaborowskim, jednym z przywódców robotniczych wystąpień w Radomiu w czerwcu 1976 roku*, [w:] M. Mazur, *Propagandowy obraz świata. Kampanie prasowe w PRL 1956-1980*, Warszawa 2003, s. 57.
- Źródło: *Plebiscyt na Warmii i Mazurach*, [w:] P. Sowa, *Po obu stronach kordonu*, Olsztyn 1969, s. 66.
- Źródło: *Międzynarodowy kontekst plebiscytu na Warmii i Mazurach*, [w:] W. Pobóg-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski. Tom drugi. 1914-1939, cz. 2*, Gdańsk 1990, s. 466.
- Źródło: *Zmiany ustrojowe po przewrocie majowym*, [w:] W. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1914-1945*, Warszawa 2003, s. 222.

- Źródło: *Etyczne problemy współczesności*, [w:] A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia 1956-1997*, Warszawa 1998, s. 248-249.

Materiał jest częścią serii „**Powtórka z historii**”.

Pozwoli ci sprawdzić swoją wiedzę i powtórzyć wiadomości z jednego z działów historii. Będziesz pracować z tekstami źródłowymi i multimediami oraz wykonywać zestaw ćwiczeń interaktywnych. Aby ułatwić ci przypomnienie wiadomości w konkretnym kontekście historycznym, materiał koncentruje się na wybranej epoce - w tym przypadku jest to świat w latach 1918–1939.

W pierwszej części materiału przypominamy, jak interpretować polecenia pojawiające się przy ćwiczeniach, i podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę. W drugiej będziesz pracować z materiałami źródłowymi oraz multimediami, aby w ostatniej sprawdzić swoją wiedzę, rozwiązując zestaw ćwiczeń związanych z danym okresem historii.

Twoje cele

- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń, które mogą pojawić się na sprawdzianie wiedzy z historii dotyczącym świata w latach 1918–1939.
- Przeanalizujesz wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście okresu 1918–1939, wskazując zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń przygotowanych w tym repetytium.

- Opiszysz rodzaje źródeł i ocenisz ich przydatność do wyjaśnienia problemu historycznego.
- Zweryfikujesz swój stan wiedzy.

Jak czytać polecenia?

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.), na których bazują m.in. ćwiczenia. Przed wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, czego możesz się spodziewać po poszczególnych poleceniach i zastosowanych czasownikach:

Pamiętaj, że odpowiedź musi odnosić się do źródła - błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby umiejętnie połączyć analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bój się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołuj się do podanych źródeł.

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z materiałami źródłowymi i wykonaj polecenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PahxqRY3X>

Mateusz Machaj, *Kryzys 1929-33, czyli największy przekręt w historii świata*

- Zwiększanie podatków. Osłabia to działalność gospodarczą i utrudnia przesuwanie środków z bankrutujących firm do produktywnych sektorów.
- Zwiększanie wydatków państwowych. Związane jest to z punktem pierwszym. Im więcej państwo interweniuje w rynek, tym bardziej mu szkodzi i utrudnia właściwą alokację.
- Zapobieganie bankructwom. Można promować dalej błędne inwestycje na różne sposoby - na przykład zabronić zwalniania pracowników, którzy nie będą mogli przenieść się w sektory racjonalne.
- Sterowanie cenami i płacami - zapobieganie ich spadkowi. Utrudnia to konieczną falę bankructw, zwolnień i spadków wszelkich cen, które zachęciłyby do realokacji.
- Pompowanie kolejnych pieniędzy w gospodarkę. Im bardziej Bank Centralny próbuje dmuchać bańkę mydlaną, którą sam stworzył, tym bardziej odwleka konieczną restrukturyzację.

Źródło: M. Machaj, *Kryzys 1929-33, czyli największy przekręt w historii świata*, dostępny w internecie: prokapitalizm.pl [dostęp 26.06.2018 r.].

Polecenie 2

Rozstrzygnij, czy autor odnosi swoje zarzuty do programu New Deal Franklina D. Roosevelta.
Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Polecenie 3

Wyjaśnij, dlaczego – według autora – interwencjonizm prowadzi do przedłużenia kryzysu.

Twoja odpowiedź

Polecenie 4

Wyjaśnij, jakie dwa czynniki – zdaniem autora – umożliwiły Mussoliniemu przejęcie władzy we Włoszech.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PahxqRY3X>

Triumf faszyzmu we Włoszech

Dla powodzenia faszyzmu należy wezwać na pomoc poezję, teatr, odwołać się do misterium. Włoscy marksiści zawsze mieli pretensje do Marksa, że nie rozumiał wystarczająco dobrze istoty ludzkiej; pomijał siłę mitu, zwłaszcza mitu narodowego. Teraz, kiedy Freud zademonstrował – i to naukowo – że jednostką ludzką poruszają ukryte siły i ciemne moce, czyż nie nadeszła chwila, by sprawdzić ich wpływ na masy? (...) Mussolini całe życie umiał oscylować pomiędzy wielkością i farsą. Kiedy wieczorem 28 października jego źle wyposażona, źle ubrana, nie dokarmiona armia zatrzymała się w ulewnym deszczu u wrót Rzymu, nie wyglądała groźnie. Rząd, chociaż słaby, dysponował rzymskim garnizonem złożonym z 28 tys. ludzi dowodzonych przez godnego zaufania komendanta, i w związku z tym zgodził się ogłosić stan wyjątkowy. Ale w mieście huczało od pogłosek i błędnych informacji. Malutki król Wiktor Emanuel, niewystawiając nosa z pałacu na Kwirynale, dowiedział się, że przeciwko stutysięcznej hordzie gotowych na wszystko faszystów stoi jedynie 6 tys. niezdyscyplinowanych żołnierzy. Wpadł w panikę i odmówił podpisania dekretu o stanie wyjątkowym, a gotowe afisze trzeba było zdzierać z murów. W tym momencie rząd stracił serce do walki.

Źródło: Triumf faszyzmu we Włoszech, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 129–133.

Twoja odpowiedź:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, dlaczego w Wielkiej Brytanii – państwie należącym do obozu zwycięzców w I wojnie światowej – doszło do zjawiska przedstawionego na rysunku.

Źródło. Brytyjski rysunek satyryczny, 1921 rok

Tłumaczenie. Napis na wężu: „Bezrobocie”. Napis na tabliczce: „Wiesz, takie rzeczy są nieuniknione po chwalebnym zwycięstwie”. Podpis pod rysunkiem: Czarodziej. Pan Lloyd George: - Mam nadzieję, że nie przeceniłem łagodzących właściwości muzyki.

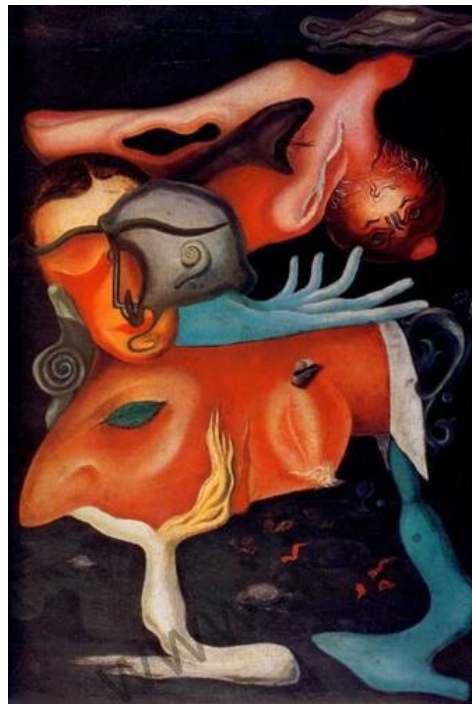
Źródło: Leonard Raven Hill, 12 października 1921, dostępny w internecie: punch.photoshelter.com.

Twoja odpowiedź:

Ćwiczenie 2

Udowodnij, że surrealistyczni malarze odchodzili od zasady realizmu w sztuce.

Radojica Živanović Noe, *Przewidzenie dymu* (1932 rok)

Źródło: Radojica Živanović Noe, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Twoja odpowiedź

Podaj imię i nazwisko innego, dowolnego przedstawiciela surrealizmu w malarstwie.

Twoja odpowiedź

Podaj nazwę przedstawionego nurtu w sztuce międzywojennej. Odpowiedź uzasadnij.

Źródło 1. Marcel Duchamp, *Fontanna*

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

Źródło 2

« K. Szymańczak

Sztuka czy antysztuka, czyli Marcel Duchamp i nowojorski

(...) nie był kierunkiem artystycznym w tradycyjnym znaczeniu tego słowa, był burzą, która spadła na sztukę w tym samym czasie, gdy wojna światowa zwała się na narody. (...) Nasze prowokacje, demonstracje i sprzeciwy były tylko środkiem mającym doprowadzić mieszczucha do wściekłości, dzięki której ocknąłby się pełen zażenowania ze swego snu. Tym, co nas w istocie zajmowało, były nie tyle skandale, protesty i »anti per se«, ile elementarne pytanie owych czasów: dokąd?

Źródło: K. Szymańczak, *Sztuka czy antyszuka, czyli Marcel Duchamp i nowojorski*. Cytat za: Artykuł dostępny na histmag.org.

Nazwa nurtu:

Uzasadnienie:

Wyjaśnij, jakie konsekwencje przyniosło rozpowszechnienie w międzywojennych Niemczech mitu „ciosu w plecy”

Źródło 1

“ Niemiecki mit „ciosu w plecy”

Właśnie Ludendorff, zorientowawszy się nagle, że gra jest skończona, chcąc ocalić armię, nalegał – póki był na to jeszcze czas – na zawieszenie broni. Właśnie armia początkowo dążąc do wybuchu wojny, podbiła stawkę i gdy katastrofalna klęska była pewna, wtedy wysliznęła się uniknąwszy odpowiedzialności i oddała władzę ponownie w ręce cywilów. Tych ostatnich pozostawiono z niepopularnym zadaniem doprowadzenia do zawieszenia broni i podpisania pokoju, podczas gdy generałowie przygotowywali usprawiedliwienie wysuwając argument ciosu w plecy. I tak dzięki przedziwnej krótkowzroczności i samooszukiwaniu się Niemcy uniewinnili tych, którzy doprowadzili kraj do przerażającego chaosu. Alianci porzucili myśl o trybunałach sądzących zbrodnie wojenne. Zrezygnowali nawet z żądania ekstradycji niemieckich oficerów, którzy, jak było wiadomo, złamali konwencję haską. Uwolniono ich, by odpowiadali przed sądami niemieckimi: otrzymali śmiesznie niskie wyroki, następnie pozwolono im zbiec, by powrócili w glorii bohaterów. Zamiast nich winą za trudności Niemiec obarczono socjalistów i polityków centrum.

Źródło: *Niemiecki mit „ciosu w plecy”, [w:] P. Johnson, Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych, Warszawa 1992, s. 149–150.*

Źródło 2. Żyd zadający niemieckiemu żołnierzowi cios w plecy

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Twoja odpowiedź:

Rozstrzygnij, czy obaj autorzy w podobny sposób interpretują wpływ traktatu wersalskiego na narodziny niemieckiego rewizjonizmu. Odpowiedź uzasadnij.

“ Geneza słabości Traktatu Wersalskiego

Jego warunki były nazbyt uciążliwe, by prowadzić do pojednania, ale nie dość ostre, by gwarantować trwałe ujarznienie. Oczywiście, nie było łatwe znalezienie równowagi pomiędzy możliwością zjednania a ujarznienia Niemiec. Było oczywiste, że Niemcy, które już przedwojenny porządek międzynarodowy uważały za nazbyt restrykcyjny dla nich, nie będą mogły akceptować *żadnych* warunków, jakie postawione im zostaną po poniesionej porażce.

Źródło: *Geneza słabości Traktatu Wersalskiego*, [w:] H. Kissinger, *Dyplomacja*, Warszawa 1996, s. 258–259.

“ Interpretacja warunków narzuconych Republice Weimarskiej w Wersalu

Świadomość prawdziwego stanu rzeczy dotarła do Niemiec dopiero wówczas, kiedy w maju 1919 r. opublikowano warunki pokoju. Wersal nie był w rzeczywistości „punickim pokojem” dla Niemiec, (...). Austria i Węgry zapłaciły o wiele większą cenę. Wersal pozwolił Niemcom ocalić to, co było najistotniejsze z dzieła Bismarcka, i jeżeli Niemcy obrałyby wówczas drogę pokoju, niewątpliwie urosłyby w ciągu następnych dwudziestu lat do pozycji dominującej siły w środkowej i wschodniej Europie. Jednakże straty, jakie poniosły Niemcy, należy oglądać przez pryzmat kolosalnych korzyści uzyskanych nieco wcześniej. (...) Dlaczego zatem zmuszono Niemców, by na wschodzie przekazali wszystkie niemieckie gminy barbarzyńskim Słowianom w polskim korytarzu, we Wschodnich Prusach, przede wszystkim zaś na Śląsku bogatym w węgiel i żelazo? Właśnie te ustępstwa wywołały

największe oburzenie, bo godziły w narodową dumę – życie pod słowiańską władzą było dla Niemców czymś przeciwnym naturze.

Źródło: *Interpretacja warunków narzuconych Republice Weimarskiej w Wersalu*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 146.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Rozstrzygnij, czy pucz monachijski był wyrazem taktyki, opisanej w tekście. Odpowiedź uzasadnij.

“ Stosunek Adolfa Hitlera do demokracji

Hitler, jak i Lenin, żywił dla demokracji parlamentarnej i wszelkich innych przejawów liberalizmu wyłącznie pogardę. Lecz podczas, gdy Lenin twierdził, że elita czy wręcz jednostka reprezentuje wolę proletariatu dzięki mocy własnej lub zbiorowej gnozy, Hitler nie odczuwał niechęci do głosu demokracji przemawiającego w mniej metafizycznej formie. W pewnym sensie wierzył w demokrację uczestniczącą i nawet czasem stosował ją. W rzeczywistości nie miał innego wyboru, jak tylko dążyć do władzy środkami do pewnego stopnia demokratycznymi. W rzadkim momencie szczerości Lenin powiedział kiedyś, że tylko takim krajem jak Rosja można było zawładnąć tak łatwo, jak jemu to się udało. Niemcy oferowały co innego. Nie mogły być zgwałcone. Musiały zostać uwiedzione. Odkrycie tego faktu zabrało Hitlerowi nieco czasu.

Źródło: *Stosunek Adolfa Hitlera do demokracji*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 178.

Fotografia wykonana w czasie puczu monachijskiego

Źródło: Bundesarchiv, Bild 146-2007-0003, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Do wydarzenia przedstawionego na fotografii doszło przed:

podpisaniem traktatu pokojowego w Lozannie.

konferencją w Locarno.

podpisaniem układu w Rapallo.

puczem Wolfganga Kappa.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Zapoznaj się ze źródłami, a następnie wykonaj polecenia.

“ Referat Józefa Stalina na VIII Wszechzwiązkowym Zjeździe Rad w 1936 roku

A zatem całkowite zwycięstwo systemu socjalistycznego we wszystkich sferach gospodarki narodowej jest teraz faktem.

A co to oznacza?

Oznacza to, że wyzysk człowieka przez człowieka został unicestwiony, zlikwidowany, socjalistyczna zaś własność narzędzi i środków produkcji została utrwalona jako niewzruszona podstawa naszego radzieckiego społeczeństwa. (długotrwałe oklaski)

W wyniku tych wszystkich przemian w dziedzinie gospodarki narodowej ZSRR mamy teraz nową socjalistyczną ekonomikę, która nie zna kryzysów ani bezrobocia, nie zna nędzy ani ruiny i daje obywatelom całkowitą możliwość dostatniego i kulturalnego życia.

Źródło: Referat Józefa Stalina na VIII Wszechzwiązkowym Zjeździe Rad w 1936 roku, [w:] J.W. Stalin, *O projekcie Konstytucji Związku SSR. Konstytucja Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich*, Warszawa 1951, s. 12–13.

“ Relacje z ZSRR, 1933 rok

Ci, którzy jeszcze nie spuchli i mają szansę na przeżycie, kierowani są do baraków w Chłodnej Górze, gdzie kona na słomie prawie 8000 ludzkich dusz, w większości dzieci. (...) osoby opuchnięte przewozi się pociągami towarowymi na wieś i pozostawia pięćdziesiąt-sześćdziesiąt kilometrów za miastem, żeby nie umierały na widoku. (...) Po dotarciu na miejsce wyładunku kopie się wielkie rowy, do których wrzuca się zwłoki zebrane ze wszystkich wagonów. (...) Każdej nocy uprzęta się w Charkowie prawie 250 trupów (...). Zauważono, że wiele z nich nie ma wątroby, którą prawdopodobnie wyciągnięto przez szerokie nacięcie. Policji udało się w końcu złapać kilku tajemniczych „chirurgów”, którzy

zeznali, że z tego mięsa robili farsz do pierożków, sprzedawanych następnie na targowisku.

Źródło: *Relacje z ZSRR, 1933 rok*, [w:] Courtois, N. Werth, J.L. Panne, A. Paczkowski, K. Bartosek, *Czarna księga komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania*, Warszawa 1999, s. 162–163.

Wykaż prawdziwość oceny jednego z badaczy, według którego komunizm to „system zinstytucjonalizowanego kłamstwa i pogardy dla człowieka”.

Twoja odpowiedź

Podaj nazwę wydarzenia w ZSRS w latach 1932-33, do którego nawiązano w drugim tekście. Oceń, czy można je określić mianem ludobójstwa.

Nazwa wydarzenia:

Ocena:

Wyjaśnij, dlaczego bolszewizm okazał się siłą nie do pokonania.

Źródło 1.

“ Wojna domowa w Rosji

Pod koniec 1918 r. na terytorium rosyjskim znajdowało się 180 tys. żołnierzy Brytyjczyków, Francuzów, Amerykanów, Japończyków, Greków, a także kontyngenty Serbów i Czechów plus 300 tys. Rosjan z różnych formacji antybolszewickich, wspomaganych alianckimi pieniędzmi, bronią i doradcami technicznymi. Można by zapytać, jakim cudem, mając tak nikłe poparcie, reżim Lenina przetrwał? Odpowiadając krótko: przy końcu lata i w początku jesieni 1919 r. był już niemal w agonii i absolutnie nic nie zapowiadało jego przetrwania. Pewna ilość czynników działała jednak na jego korzyść. Po pierwsze, z jednym tylko wyjątkiem, żaden z mężów stanu Ententy nie zdawał sobie zupełnie sprawy, na czym polegała potworność owej nie znanej przedtem totalitarnej dyktatury, ani też jakie będą dalekosiężne skutki zasiania jej w sercu największej potęgi lądowej świata. Wyjątkiem był Winston Churchill. On to dzięki znakomitemu wyczuciu historii pojął, że doszło do jakiegoś fatalnego kataklizmu (...). Churchill rozumiał, że ma przed sobą nowy rodzaj barbarzyństwa, obojętny na jakiekolwiek normy prawne, obyczaje, dyplomację czy honor, przestrzegane w cywilizowanych krajach. (...). W odróżnieniu od Churchilla, większość opinii zachodniej nie widziała w bolszewikach ekspansjonistów, lecz polityków gotowych przystać na Rosję słabą i nastawioną internacjonalistycznie. Złem byli dla Zachodu antybolszewiczcy dowódcy, jak admirał Kołczak i generał Denikin, którzy bronili carskiego imperializmu, uosabiali przerażający „rosyjski walec parowy”.

Źródło 2. „Cztery lata”, bolszewicki rysunek propagandowy z 1921 roku

Źródło: A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia 1871-1939*, 1998.

Tvoja odpowiedź:

Podaj datę roczną, jaką podpisana jest część rysunku, dotycząca wydarzeń opisanych w źródle 1. Odpowiedź uzasadnij.

Data roczna:

Uzasadnienie:

Wyjaśnij, jaką rolę odgrywały w hitlerowskich Niemczech ceremonie przedstawione na fotografii.

Norymberga, „Katedra światła” podczas zjazdu NSDAP w 1937 roku

Źródło: Bundesarchiv, Bild 183-1982-1130-502, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Tvoja odpowiedź

Rozstrzygnij, czy treść źródła 2 znajduje potwierdzenie na fotografii. Odpowiedź uzasadnij.

Źródło 1. Bombowiec sił powietrznych Legion Condor

Źródło: Bundesarchiv, wikipedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło 2

“ Wojna domowa w Hiszpanii

W efekcie walczące strony uzyskiwały pomoc w zakupie broni i amunicji tylko od państw łamiących zasady nieinterwencji. Strona zwalczająca rząd miała nieograniczone możliwości zakupu broni w Niemczech i we Włoszech. Państwa te wzięły nawet bezpośredni udział w wojnie, wysyłając swoje formacje wojskowe. Stronę niemiecką reprezentował Legion Condor – formacja lotniczo-pancerna. Niemcy testowali w Hiszpanii nową broń i zasady współdziałania broni lotniczej z bronią pancerną. Współdziałanie to doprowadziło do wypracowania zasad wojny błyskawicznej. Włosi natomiast wysłali do Hiszpanii formacje piechoty i pancerne. Pomocy zamachowcom udzielił też

dyktator portugalski Salazar, który wysłał do Hiszpanii kilkanaście tysięcy żołnierzy.

Źródło: *Wojna domowa w Hiszpanii*, [w:] A. Czubiński, *Historia powszechna XX wieku*, Poznań 2003, s. 233.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Wyjaśnij wymowę rysunku w kontekście źródła 1.

Źródło 1.

((W. Tomaszewski

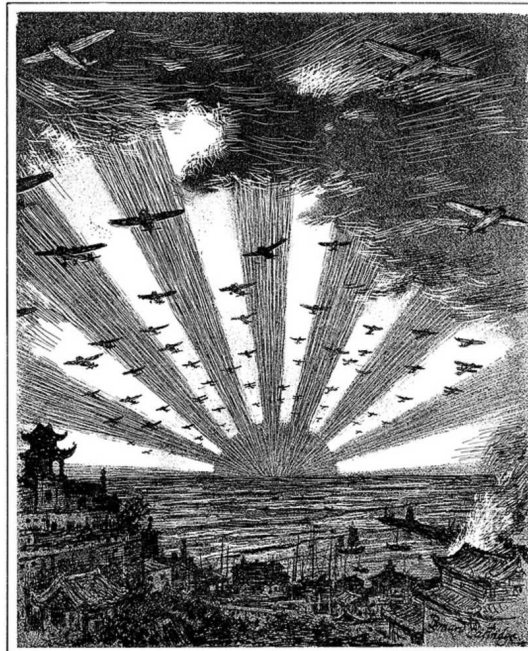
Masakra nankińska, 1937-38

Egzekucje żołnierzy prowadzono również po 18 grudnia, wytapując ukrywających się i mordując ich na miejscu. Zdarzały się też wypadki kanibalizmu. Amerykański misjonarz Ralph Phillips był świadkiem, jak japońscy żołnierze wypatroszyli chińskiego żołnierza, upiekli jego serce i wątrobę i zjedli je. Od początku okupacji na ulicach łapano młode kobiety i dziewczyny i zbiorowo je gwałcono. Gwałt kończył się śmiercią, zazwyczaj przez pchnięcie bagnetem. Niemal zawsze wbijano ofiarom w pochwę różne przedmioty, zazwyczaj bagnet albo kij bambusowy. (...) Potem rozgrywały się sceny polowań po pokojach. Łapano dziewczynki, zdzierano z nich ubranie, gwałcono, a następnie wbijano w pochwę bagnet lub nóż aż po rękojeść albo butelkę. Mniejsze, kilkuletnie dziewczynki były rozcinane, żeby można było je gwałcić. (...) W rezultacie podpaleń spłonęła 1/3 miasta. (...) Część kobiet nie była zabijana, lecz siłą zaciągana do naprędce utworzonych burdeli wojskowych. (...) Japończycy stosowali ponadto różne metody mordowania. Oblewanie benzyną, wysadzanie na minach, zakopywanie żywcem oraz bardzo popularne ścinanie głów mieczem, zarówno żołnierzom, jak i cywilom. Dla niektórych był to sport. Japońscy dziennikarze opisywali „pojedynek”, jaki stoczyli dwaj oficerowie, porucznicy Mukai i Noda. Założyli się oni, który z nich pierwszy zetnie 100 głów. (...) Ponieważ nie można było określić, który „wygrał”, urządzono podobno dodatkową rundę do 150 ściętych głów. (...) Pod koniec sześciotygodniowego koszmaru, kiedy oprawcy byli już nasyceni swoimi zbrodniami, wymyślili „nową zabawę”. Wpadali do mieszkań

i domów i zmuszali synów do gwałcenia matek, a ojców do gwałcenia córek. W przypadku odmowy, zabijali. Do gwałcenia kobiet zmuszano także mnichów, którzy deklarowali celibat.

Źródło: W. Tomaszewski, *Masakra nankińska, 1937-38*, dostępny w internecie: histmag.org.

Źródło 2

DAWN OVER ASIA

Świt nad Azją, brytyjski rysunek z 1937 roku

Źródło: Bernard Partridge, *29 września 1937*, dostępny w internecie: punch.photoshelter.

Twoja odpowiedź:

Udowodnij, że masakra nankińska spełnia kryteria ludobójstwa.

Twoja odpowiedź:

Wyjaśnij, jakie dwa czynniki ułatwiły totalitarnym państwom destrukcję porządku wersalskiego w Europie.

Źródło 1. Neville Chamberlain po powrocie z Monachium, 1938 rok

Źródło: dostępny w internecie: wikipedia commons, domena publiczna.

Źródło 2

“ Bezsilność aliantów zachodnich

W latach dwudziestych cywilizowane demokracje zachodnie – poprzez Ligę Narodów i angloamerykańską dyplomację finansową – utrzymywały świat w swego rodzaju porządku. Napoczątku lat trzydziestych system ten – jeżeli w ogóle można go nazwać systemem – kompletnie się załamał, otwierając drzwi erze międzynarodowego bandytyzmu, w której państwa totalitarne zachowywały się zgodnie ze swoimi możliwościami militarnymi. Przestrzegające prawa mocarstwa były zrujnowane gospodarczo i całkowicie rozbrojone. Francuska gospodarka przekroczyła swój punkt szczytowy w 1929 r. i od tej pory zaczęła

powoli chylić się ku upadkowi, odzyskując poziom z 1929 r. dopiero we wczesnych latach pięćdziesiątych. (...) Francja odizolowała się i zaczęła budować swoją Linie Maginota, która sama w sobie była symbolem defetyzmu. Amerykanie i Brytyjczycy wpadli w obsesję na punkcie gospodarki. We wczesnych latach trzydziestych armia amerykańska, licząca 132 tys. 69 oficerów i żołnierzy, była dopiero na szesnastym miejscu w świecie m. in. za Czechosłowacją, Polską, Turcją, Hiszpanią i Rumunią. (...) W 1930 r. Amerykanie przekonali na wpół pacyfistyczny labourzystowski rząd, by podpisał traktat morski, który doprowadził Królewską Marynarkę do niemocy nie znanej jej od XV wieku.

Źródło: *Bezsilność aliantów zachodnich*, [w:] P. Johnson, *Historia świata od roku 1917 do lat 90-tych*, Warszawa 1992, s. 418–419.

Twoja odpowiedź:

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: historia

Temat: Powtórka z historii cz. 33: Świat w latach 1918–1939

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;
- 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego;
- 2) rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;
- 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;
- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;

3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje typy poleceń do ćwiczeń, które mogą pojawić się na sprawdzianach z historii.
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń przygotowanych w repetytorium.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm,
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- pogadanka;
- praca ze źródłami oraz audiobookiem;

Formy zajęć:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg zajęć:

Przed zajęciami:

Uczniowie zapoznają się z tekstem e-materiału oraz wskazówkami, jaki interpretować polecenia występujące w zadaniach maturalnych.

Faza wstępna

1. Nauczyciel podaje temat i cel lekcji: Nauczycie się (lub przypomnicie sobie), w jaki sposób przygotować się do sprawdzianu z historii. Skupimy się na ćwiczeniach dotyczących świata w latach 1918–1939. Przećwiczycie pracę z materiałami źródłowymi i różnymi typami poleceń.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie, pracując następnie w parach, uważnie wysłuchali audiobooka i zapoznali się z poleceniami.
2. Prowadzący odtwarza audiobook będący zbiorem tekstów źródłowych. Ustala czas na wykonanie w parach poleceń do audiobooka. Uczniowie w parach pracują nad poleceniami.
3. Następnie nauczyciel prosi 2–3 wybranych uczniów o przedstawienie swoich propozycji odpowiedzi. Reszta uczniów może dopowiadać brakujące ich zdaniem informacje. Jedna osoba notuje propozycje na tablicy. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, udziela uczniom informacji zwrotnej.
4. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Każda z grup wykonuje po dwa wskazane przez prowadzącego ćwiczenia z e-materiału. Wspólnie weryfikują odpowiedzi, nauczyciel udziela uczniom zwrotnej informacji.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel pyta uczniów, które zagadnienia albo polecenia były dla nich trudne. Prosi wybranego ucznia albo uczennicę (może być także ochotnik) o podsumowanie lekcji.
2. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy uczniowskich grup.

Praca domowa

1. Uczniowie wykonują w domu ćwiczenia niezrealizowane na lekcji.
2. Nauczyciel może rozdać przykładowe ćwiczenia maturalne (z wcześniejszych egzaminów) i poprosić o wykonanie ich w domu.

Materiały pomocnicze:

Arkusze maturalne CKE z matury z historii z poprzednich lat.

Wybór tekstów źródłowych do wskazanej epoki.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą odsłuchać audiobook przed lekcją, aby przygotować się do pracy ze źródłami w czasie fazy realizacyjnej lekcji.